

handelaar in hout, in Maastricht een winkelier, in Kerkrade een mijnwerker, in Sittard een ondergedoken illegale werker – zelf fungeerde hij als districts-vertegenwoordiger in de Mijnstreek en Maastricht en daar waren ca. vijftig personen als verspreiders aangesteld: ambtenaren, winkeliers, fabrikanten, politiemannen, bedrijfsdirecteuren en geestelijken.

Behalve *Trouw* bleven ook andere illegale bladen voor de 'grote' transporten bij voorkeur van de spoorwegen gebruik maken. Het was de anti-revolutionaire groep die in Utrecht het illegale blad *Geïllustreerd Vrij Nederland* uitgaf¹ welke voor die transporten eind '43 medewerking vond binnen de Nederlandse Spoorwegen, nl. bij de afdelingen luchtbescherming en spoorwegrecherche. 'De pakken bladen werden', schrijft Lydia Winkel, 'door een auto van de luchtbescherming naar de trein gebracht, onder toezicht van een lid van de spoorwegrecherche ingeladen en vervoerd, en dan weer per dienstauto verder gedistribueerd.'² Van die mogelijkheid gingen ook andere illegale bladen gebruik maken (wij herinneren aan de diensten die de spoorwegrecherche aan het 'CDK' van de LO bewees) en er werd toen na enige tijd een vaste wekelijkse bespreking in een van de gebouwen van de spoorwegen te Utrecht belegd waar men alle te verwachten transporten coördineerde.

Zo kwamen eerst tien-, later honderdduizenden nummers van illegale bladen bij de mensen voor wie ze bestemd waren. Op dezen werd steeds een dubbel beroep gedaan: lezen en doorgeven. Is daar steeds gevolg aan gegeven? Wij betwijfelen het. Het kwam voor dat die gevaarlijke blaadjes ongelezen verbrand werden – het kwam óók voor dat men ze zo kostbaar vond dat men ze zelf behield.

*

Er is voor de illegale pers veel geld nodig geweest. Menigeen die bij de uitgave vooral van kleinere bladen betrokken was (dat sluit de gestencilde illegale nieuwsbladen in), gaf er zijn laatste cent voor uit. Er werd ook veel geld ingezameld. Dat waren steeds giften. Bij enkele bladen moest het Nationaal Steunfonds bijspringen, maar pas in de hongerwinter. Voordien financierde de illegale pers zichzelf. Voor *De Waarheid* werd door alle lezers

¹ *Geïllustreerd Vrij Nederland* werd, om verwarring met *Vrij Nederland* tegen te gaan, in juni '44 tot *Ons Vrije Nederland* herdoopt. ² L. E. Winkel: *De ondergrondse pers 1940-1945*, p. 54.